

de Uitdienstbode

PERIODIEK VOOR DE LEDEN VAN DE KRING UVA-SENIOREN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

SENIOREN OP EXCURSIE

ARTIS BIBLIOTHEEK EN GROOTE MUSEUM, 23 AUGUSTUS 2023

 Agnes Schreiner

Om de tuin geleid

De dierentuin zelf stond niet op het programma, wel drie gebouwen rondom. We begonnen aan de Plantage Middenlaan waar we de fantastische, gerenoveerde en in juni 2022 weer geopende, oude Artis Bibliotheek bezochten. Het bestuur van de Kring UvA-senioren begroette ons aan de voordeur en Hans Mulder, conservator Natuurlijke historie van het Allard Pierson (de collecties van de Universiteit van Amsterdam) ontving ons in de leeszaal. Na zijn voordracht gingen we naar het gebouw met de ingang aan het Artisplein, de meesten van ons gewa-pend met museumkaart; we betraden het tweede gebouw, het Grote Museum. Tenslotte gingen we – om ons bezoek aan de Artis Bibliotheek en het Grote Museum af te ronden – naar de

bitterballen en het uitnodigende terras van Plancius, het derde gebouw gelegen tegenover de hoofdingang van Artis aan de Plantage Kerklaan.

Levende tuin en dode natuur

De dierentuin (trouwens ook planten- en bomentuin) was grootleverancier van de Bibliotheek (1868) en het Grote Museum (1855). Hij droeg bij aan de verzameling beschrijvingen van en tekeningen naar de natuur in het bibliotheekgebouw en aan de verzameling dode en opgezette natuur in het museumgebouw. Het Genootschap Natura Artis Magistra (1831) had het zo bedacht. Vandaag de dag zijn de verzamelingen grotendeels in andere handen: respectievelijk van de Universiteit van Amsterdam en van Naturalis.

De gebouwen zelf zijn weer teruggegaan naar Artis. Mulder belooft ons – met een diapresentatie erbij – toch zoveel mogelijk te laten zien waarover hij spreekt; maar omdat we met zoveel zijn, kunnen we niet allemaal terecht aan de tafel met topstukken uit de bibliotheekcollectie. Sommige stukken zijn zelfs in de collectie terechtgekomen onder de voorwaarde dat de originelen bij presentaties worden getoond, zoals de handgeschreven brieven van Charles Darwin aan Hugo de Vries.

Natuur onder druk

Maar eerst terug naar de tijd vóór Darwin. Wanneer is de mens over de natuur gaan denken als ‘natuur’? Als leidraad voor zijn voordracht kiest ►

Senioren op excursie <i>door Agnes Schreiner</i>	1
UvA Erfgoed <i>door Marian Schilder</i>	3
Verslag van de lezing van Geke van de Wal <i>door Menno Polak</i>	5
Van de redactie <i>door Agnes Schreiner</i>	7
Een prettig gesprek <i>door Henriëtte Ritter</i>	8
Bij de UvA <i>door Jaap Franse</i>	11
Fotorubriek <i>door John Kleinen</i>	13
Bij de GU <i>door Menno Polak</i>	14
Verslag van de lezing van Peter-Paul Verbeek <i>door Jan Simons</i>	16
UvA-nieuws/Colofon/Agenda	18

Linnaeus prijkt boven het projectiescherm en ziet toe op toegesproken gezelschap.

Fotorubriek Agnes Schreiner

Mulder ervoor om ons bij wijze van spreken rond te leiden door een tentoonstelling in de maak, met de werktitel *Natuur onder druk*, te houden in de zalen van het Allard Pierson (eind april 2024). “De tentoonstelling vertelt in grote lijnen het verhaal hoe wij met onze collecties, ons drukwerk – waar ‘onder druk’ ook aan refereert – kunnen laten zien hoe we de natuur hebben ontdekt, verbeeld, beschreven en welke kant het op gaat en welke kant het mogelijk opgaat.” Onze voorzitter stelt Mulder voor om dan volgend voorjaar, daar bij de tentoonstelling, nog eens een verhaal te houden voor al die mensen die het bestuur voor deze bijeenkomst moest teleurstellen. De wachtlijst was immers even lang als de lijst ingelote kringleden.

Van volle zalen naar een steeds minder volle zaal

De komende tentoonstelling laat zien hoe de collectie zo rond 1500 begint en hoe de Europeaan de natuur destijds ging zien. Daarbij hoorde de belangstelling voor Aristoteles en zijn *scala naturae*, met bovenaan: de bovennatuur, in het midden: de mens, en onder: de natuur. De beginzalen tonen de eerste aquarellen van Conrad Gessner en tijdgenoten die tot voorbeeld dienden voor de houtsnijders. Gevolgd door ingekleurd drukwerk, de verzamelingen op papier van dieren, planten, schelpen en rareiteiten, waaronder draken; die bestaan want ze staan in de bijbel. De eerste tentoonstellingszalen

gaan ook over de verzamelaars: een apotheker, een herbergier, een tsaar, een kunstenaar, een dierentuindirecteur. Dan volgt, ook in de tijd, op dit thema ‘verzamelen’ het tweede thema: de ordening der natuur. Dat achttiende-eeuwse thema is onlosmakelijk verbonden met de naam Linnaeus. ‘God maakt de natuur, Linnaeus ordent.’ De mens wordt bij hem onderdeel van het dierenrijk. Daarop volgt het derde, negentiende-eeuwse thema: ontwikkeling van de natuur, met aandacht voor fossielen en de aardlagen met daarin zichtbare catastrofes. Mulder ziet de ontwikkeling graag doorgetrokken: is het mogelijk om een bodemonster vorm te geven dat over

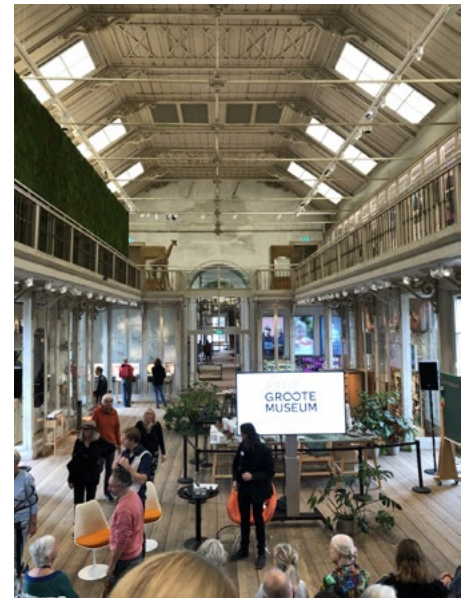
‘God maakt de natuur, Linnaeus ordent’

tien miljoen jaar genomen gaat worden en waarin dan het antropoceen te zien is als een aardlaag met kenmerkende resten van onze computers en plastics? Hij heeft de vraag al voorgelegd aan een kunstenaar. Er worden vervolgens zalen toebedeeld aan de opkomende theorieën van en thema’s binnen die ontwikkeling. En evenzovele namen die daarmee verbonden zijn: evolutieleer – Darwin; paleontologie – Cuvier; ecologie – Meriam; klimaatverwevenheid – Von Humboldt. Bij ieder thema, noemt Mulder anderen en toont hun werk waardoor we veel zien, horen en te weten komen van de collectie en van de tentoonstelling die gaat komen. Er is natuurlijk ook de nodige aandacht voor klimaatverandering. Er wordt een mausoleumzaal ingericht voor dieren die er niet meer zijn. Bewaard is niet alleen het beeld van hoe ze eruitzagen, ook het geluid dat ooit klonk. En als laatste heeft de tentoonstelling een bijna lege, nog niet ingevulde zaal: over welke kant het (mogelijk) opgaat met de natuur.

Zaal van reflectie

Mulder zegt ons om de tuin te hebben geleid, want waar hij het eigenlijk met

ons over wil hebben is dat we helpen bij de reflectie. “Mijn activisme bestaat uit het activeren van mensen om na te denken over de vraag: hoe verhoudt de mens zich tot de natuur als de mens geen hiërarchische plaats meer heeft binnen de scala, de ladder der natuur; als de mens onderdeel is van de natuur? Is het aan ons om de natuur te redden? Plaatsen we ons dan niet opnieuw buiten en boven de natuur? De aarde redt zich wel, maar of wij er nog bij zijn ...?” Mulder noemt de mensheid een gemankeerde soort van jager/verzamelaars, aan de ene kant levend met de drijfveer ‘de eigen soort eerst’, maar aan de andere kant levend met de droom van een onge-

Fotograaf Agnes Schreiner

repte natuur. De zaal valt in: “De aarde redt zich door zich van ons te ontdoen” en vult aan: “Mulder zou filosofen bij de tentoonstelling moeten betrekken.” Dat Mulder al heel wat klankbordcommissies en comités om zich verzameld heeft blijkt wel uit zijn rijke toelichtingen en argumenten. De tijd vliegt en er ligt nog van alles op tafel om te bekijken. Onze voorzitter weet nog maar net tussen alle geestdrift Mulder het kleine presentje als blijk van grote waardering te overhandigen.

Het Groote Museum met grote vragen

De excursie krijgt na het bezoek aan de bibliotheek een nieuwe start. We verzamelen ons op de tribune van de Oostzaal van het Groote Museum voor een volgende toespraak. ►

Opnieuw bevinden we ons in een zaal van reflectie. Vroeger hield het Genootschap Natura Artis Magistra in het Groot Museum zijn besloten bijeenkomsten, nu organiseert het Groot Museum open samenkomsten waarbij een vraag wordt opgeworpen en de aanwezigen gevraagd een standpunt in te nemen. Soms worden er ook stemkastjes rondgedeeld (zie kader). Het welkomstwoord is van museummedewerker Jantien Koenders. Het beroep van museummedewerker omvat in haar geval alles van museumdocent tot curator, van moderator tot suppoost. Het versterkte geluid van bijen- of wespengezoem onderbreekt haar. Het is een *soundscape* dat de

mens voor even laat zwijgen en dwingt om goed te luisteren naar de natuur, verklaart Koenders. Dat is meteen een kennismaking, vertelt ze, met het nieuwe concept voor het Groot Museum 'met een echo uit het verleden' (destijds gebruikt door het Genootschap Natura Artis Magistra en tot voor kort gebruikt door het Partycentrum Artis in de Tijgerzaal en Koningszaal). Nogmaals wordt Koenders onderbroken: het geluid van regen, storm en donderslagen jaagt door de zaal, terwijl het buiten zo'n beetje de warmste dag van augustus is. Ze neemt de draad weer op: "Het museum van de grote vragen prentendeert niet de antwoorden te hebben.

Het hoopt meer vragen op te werpen." (Bij het zien van het logo (zie afb.), vraag ik mij af: tooit het museum zich daarom met het teken van oneindigheid?) Koenders vat alles samen in één vraag: "Hoe zijn we met alles en elkaar verbonden?" (Of zal ik aannemen, met het teken van de lemniscaat of de slang die zich in eigen staart bijt?) Met het menselijk lichaam als vertrekpunt wordt ons gaand door het hele museum, dat wil zeggen door de Oostzaal, de Westzaal en de verbindende galerij rondom beide zalen, een andere blik naar onszelf en onze omgeving beloofd. Veel tijd om alles goed op te nemen is er niet meer. ■

◆ Agnes Schreiner

Op zondagmiddag 8 oktober stelde het Groot Museum de vraag aan de orde: "Hoe ontwerp je een dierenverblijf?" Met Pia Mitchell beklom ik die middag de tribune van de Oostzaal. Wij schreven samen de afstudeerscriptie *De 'geschiedenis' van de Bijlmermeer bajes* (1980). De dierentuin was ten tijde van ons scriptieonderzoek proeftuin voor het analyseren van de architectuur van insluiting en uitsluiting, en heeft voor ons de functie van proeftuin tot op de dag van vandaag niet verloren. Tijdens het vraaggesprek die zondag met landschapsarchitecten Thijs de Zeeuw en Eric van Vliet (ook bioloog) over het nieuwe leeuwenverblijf, konden aanwezigen via digitale stemkastjes hun mening geven over een aantal onderwerpen. Is de dierentuin er voor de dieren of voor de mensen? Mogen de dieren gemanipuleerd worden om zichtbaarder te zijn of mogen ze zich verschuilen voor het publiek? Kleine en grote meerderheden tekenden zich in een staafgrafiek af. Voor ons tweeën, dierentuinonderzoekers, was het vanaf de tribune wel duidelijk: de mens ziet zich opnieuw geplaatst buiten en boven het dierenrijk. Dat brengt ons in ieder geval op de gedachte dat de dieren zich buiten en boven het mensenrijk plaatsen.

UVA-ERFGOED

◆ Marian Schilder

Agnieten bidden voor Habsburgers

In het Allard Pierson wordt het necrologium van het middeleeuwse Agnietenklooster in Amsterdam bewaard. Het is méér dan alleen een handgeschreven memorieboek, waarin voor elke dag van het jaar is genoteerd van wie het overlijden – vaak weldoeners – in de mis moet worden herdacht. Het bevat een kroniek gerekend vanaf het stichtingsjaar 1397 met aantekeningen tot 1599. Het necrologium bevat ook een gebed dat vier pagina's beslaat. Na een korte inleiding volgen er dertien alinea's die steeds beginnen met 'Ick begeer om gods willen dat ghi bidden wilt voir ...'. De 'ick' is de priorin van het klooster, die haar medezusters telkens vraagt om voor de in die alinea genoemde personen te bidden. Zij wordt geacht dit gebed te reciteren op de vier belangrijkste kerkelijke feestdagen: Pasen, Hemelvaartsdag, Pink-

'Dit navolgend gemeen gebet', opgenomen in het necrologium van het Amsterdamse Agnietenklooster. Allard Pierson, Universiteit van Amsterdam, Hs. XXV C 77, pag. 319-322

Biddende Agnieten, omringd door vrouwelijke familieleden op Stichtersportretten van de familie Korsgen Elbertzen-van der Schelling, door Jacob Cornelisz. Van Oostanen, olieverf op paneel, ca. 1512, rechterpaneel. Amsterdam Museum (bruikleen Rijksmuseum) De knielende dame in wit habijt op de voorgrond is Margriet Korsgen, die 25 jaar priorin is geweest in de Agnietenkapel en in 1556 is overleden, achter haar staat haar zus Baerte, die zuster was in het Agnietenconvent. Zij behoorden tot een Amsterdamse patriciërsfamilie.

steren en Kerstmis, en op de naamdag van de heilige Agnes, dat is op 21 januari. Dit gebed zal zijn uitgesproken tijdens een van de getijden, vaste momenten van dagelijks gebed in een kloostergemeenschap.

Het gebed vangt aan met de vraag om te bidden voor rust en vrede in de steden en in het land, een indicatie dat er in de wereld wat aan de hand is. Daarna komt – in overeenstemming met de kerkelijke hiërarchie – de vraag om te bidden voor de paus, die zetelde in Rome, en voor de geestelijke prelaten, opdat de ‘heilige’ kerk in eendracht mag worden geleid (nog een blijk van een verstoorde orde). Er volgen nog vele alinea’s, waarbij onder meer wordt stilgestaan bij tien met naam genoemde weldoeners en bij “alle verduaelde ende verduysterde conscientien, dat se onser wil brengen tot rechte kennisse, ende beteringe hairs levens”. Wat mij het meest intrigerende is de frase om te bidden “voir onsen hoochgeboren keyser, ende onsen Genadigen Coninck, voir onse

lantsvrouwe, ende voir allen hoiren raet, dat sij spreken ende raden moeten tot salicheijt ende profijt van der gemeente”.

In ieder geval is het gebed zestiende-eeuws en moet de reformatie in volle gang zijn. Maar zou het gebed door de bede voor de weliswaar niet met namen ingevulde wereldlijke macht precies te dateren zijn? Eerst dacht ik dat hiervoor alleen Karel V (1500-1558) in aanmerking kwam. Karel was immers van 1506 tot 1555 landsheer van uiteindelijk alle Nederlandse gewesten, van 1516 tot 1556 koning van Spanje en keizer van het Heilige Roomse Rijk. De landsvrouwe, in één adem met de keizer genoemd, zou dan Maria van Hongarije zijn, die door haar broer Karel V in 1531 als zijn plaatsvervanger over de Nederlanden was aangesteld – Karel was immers altijd op reis in zijn immens uitgestrekte rijk –. Maria van Hongarije werd ondersteund door drie raden, die bij haar aanstelling door Karel V in het leven waren geroepen (waaronder de nog steeds bestaande Raad van State)

en waarvan ook in het gebed gewag wordt gemaakt. Hoewel zij tegelijk met Karel V in 1555 haar functie van landvoogdes formeel neerlegde, bleef zij op verzoek van Filips II nog een jaar aan. Maar een situatie met een keizer, koning en landvoogdes heeft langer geduurd. Karels zoon Filips volgde zijn vader in 1555 op als landsheer van de Nederlanden. Een jaar later werd deze Filips II onze ‘koning van Hispanje’, en in datzelfde jaar werd Karel als Duits-Roomse keizer opgevolgd door zijn broer Ferdinand. Maria van Hongarije vertrok in dat jaar weliswaar naar Spanje, maar vanaf 1559 kregen de Nederlanden een nieuwe landvoogdes in de persoon van Margaretha van Parma. Zij stond als vertegenwoordiger van Filips II verder van ons land af, beheerste de taal niet en onder haar werd het in onze contreien politiek en religieus veel roeriger, met een beeldenstorm in 1566. Om de orde te herstellen werd zij daarom in 1567 vervangen door de alom gehate Alva. Sindsdien zijn er geen landvoogdessen meer aangesteld. De precieze formulering in het gebed met keizer, koning, landvoogdes en raden lijkt te wijzen op een sterk bewustzijn van de staatsrechtelijke toestand, zoals gecreëerd door Karel V. De frase kan ontstaan zijn tussen 1531 en 1567. In de persoon van Karel V waren tot 1555 koning, keizer en landsheer verenigd. Waarschijnlijker is een datering na 1555, toen Karel het koningschap van Spanje overdroeg aan zijn zoon Filips II.

Er zijn weinig andere aanknopingspunten voor een preciezere tijds-aanduiding. Van de tien genoemde weldoeners is alleen Floris Martszoon, met wie Floris Martenszoon van Alckemade zou zijn bedoeld, met enkele jaartallen te identificeren. Floris van Alckemade heeft in 1560, 1570 en 1572 de post van burgemeester van Amsterdam bekleed. Zijn naam is in het gebed in een lichtere inkt bijgeschreven – opgedroogd, omdat er even naar die naam moest worden gezocht? – maar door een deskundige vooralsnog beoordeeld als geschreven door dezelfde hand. Hij is met zijn vrouw vanwege een testamentaire beschikking in het memorieboek opgenomen. ►

Van Alckemade kan gezien het laatste jaar dat hij genoemd is als burgemeester op zijn vroegst in 1572 zijn gestorven. Is het gebed dan pas daarna ontstaan? Het blijkt dus niet zo eenvoudig de oorspronkelijke totstandkoming van het gebed te dateren. Tot eind zestiende eeuw zijn er nog aantekeningen in het necrologium gemaakt. De verschillende handen zouden eigenlijk nader moeten worden bekeken. Het gebed is wellicht een compilatie van frases uit verschillende periodes, die in één keer door één

hand in het net zijn geschreven. Mogelijk dus zelfs 1572 of later. Wie en welke en of een Habsburger op het moment van (over)pennen op het gestoelte zat was voor de schrijver kennelijk minder relevant.

Met dank aan Koen Goudriaan, emeritus hoogleraar middeleeuwse geschiedenis Vrije Universiteit Amsterdam, en Klaas van der Hoek, conservator Allard Pierson, Universiteit van Amsterdam. ■

Geraadpleegd:

J.F.M. Sterck, 'Van kloosterkerk tot Athenaeum: uit de geschiedenis der S. Agnes-kapel te Amsterdam,' in: *Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem*, 40 (1921), pag. 216-281

LEZING VAN GEKE VAN DER WAL OVER HAAR BIOGRAFIE VAN A.D. BELINFANTE, VOX-POP, 11 OKTOBER 2023

◆ Menno Polak

Oppervatsoen in plaats van woede

Wanneer zij spreekt over haar biografie *In plaats van woede. Het leven van Guus Belinfante* moet Geke van der Wal bijna altijd uitleggen wie A.D. Belinfante was. In onze kring is dat nu eens niet nodig. Nu was zij zelf eigenlijk ook niet meteen enthousiast over de suggestie een biografie te wijden aan de voormalige UvA-hoogleraar en rector magnificus. Volgens Kees Piena moet je wel boven de 75 zijn om hem nog als student of medewerker te hebben meegemaakt. Toch lijken alle aanwezigen te weten over wie het deze middag gaat. Misschien ook omdat Belinfante, door media-optredens in de jaren zestig, al vóór zijn rectoraat een bekend gezicht en een bekende stem was: een vriendelijke, zorgvuldige, wijze, open man. Dit verslag is iets meer dan een verslag van de lezing. Het is ook gebaseerd op de biografie zelf: in de selectie en kleuring van de feiten ben ik als verslaglegger misschien meer dan anders aanwezig.

'Een eigen kluppie'

Belinfante, geboren in 1911, was opgegroeid in een gegoed Portugees-Joods advocatenmilieu in Den Haag. Eigenlijk meer Portugees ('Portegies') dan Joods; meer op stand dan vroom. Vormelijkheid, goede manieren, waren in het ouderlijk gezin belangrijk. Bestuursfuncties in de slinkende ►

Het gezin Belinfante, 1948, privécollectie J. Belinfante

Foto: uit privécollectie Judith B.

Portugees-Joodse gemeenschap hoorden erbij. Van de achthonderd leden waren er maar ongeveer tweehonderd actief. Volgens Belinfante ‘een klein kluppie’ en een uitstervende zaak. Na een rechtenstudie in Leiden werd Belinfante compagnon in de advocatenpraktijk van zijn vader Eduard. Hij trouwde met Hester Goudekiet, die uit een politiek-actief milieu kwam; ook daarvan was Belinfante zeer gecharmeerd.

“Een enkeltje Polen”

Toen in Duitsland het nationaalsocialisme aan de macht gekomen was, probeerden steeds meer vluchtelingen een goed heenkomen te vinden in Nederland. Maar de toenmalige regering wilde grip houden op de instroom van migranten. Vader en zoon Belinfante waren in toenemende mate druk met het helpen van deze buitenlanders. De vluchtverhalen zijn vaak dramatisch, des te meer nu we de zo vaak tragische afloop kennen. De Bezettingsjaren gingen, zacht gezegd, ook aan de Belinfantes zelf niet ongemerkt voorbij. Wie de akelige details wil kennen, moet het boek maar lezen. Zus Ester was al in 1938 naar Palestina geëmigreerd, maar Guus, zoon en compagnon, bleef bij zijn ouders. Vader Eduard en moeder Judith, wilden niet één van de schaarse onderduikplekken innemen. Zoon Guus dook samen met Hester, hoogzwanger van Judith, onder. Hij wél, zij niet: het zou hem nooit loslaten. Voor zijn ouders resteerde in zijn eigen woorden “een enkeltje Polen”, met overstap in Theresienstadt.

“Hitler had toch gelijk”

Na de Bevrijding wilde Belinfante niet terugkeren in de advocatuur. Hij zocht zijn heil in een ambtelijke loopbaan, waar hij het recht op een ander niveau kon dienen. Door de recente geschiedenis waren het behoud van de rechtstaat en de transparantie van de bureaucratie voor Belinfante hoofdzaak geworden. De gevoeligheid voor inbreuken daarop zou Belinfante (en veel van zijn generatiegenoten) later nog opbreken. Onmiddellijk na de Bevrijding, al in de zomer van 1945, speelde Belinfante een vooraan-

Geke van der Wal, auteur van *In plaats van woede. Het leven van Guus Belinfante*

staande rol bij de Bijzondere Rechtspleging. Daar viel niet alleen zijn strikt juridische benadering op maar ook zijn mildheid bij de beoordeling van amnestie-aanvragen. Bij zijn bezoeken aan kampen van geïnterneerde collaborateurs vroeg hij zich wel eens af wat de gevangenen nu van hém zouden denken. “Waarschijnlijk denken ze: ‘Hitler had toch gelijk’.”

Vanaf 1948 was Belinfante algemeen raadsadviseur bij het Ministerie van Justitie, wat hem in staat stelde zonder inmenging wetgeving te ontwerpen of te herzien. Hij deed dat werk met veel plezier. Tussen 1952 en 1954 werkte hij drie jaar lang – in Parijs – namens Nederland met buitenlandse collega’s aan de voorbereiding van de Europese Defensiegemeenschap. Uiteindelijk werd het hele project door Nederland en Frankrijk politiek getorpedeerd, maar Belinfante had in Parijs een mooie tijd. Dat kwam ook doordat hij een nieuwe liefde had gevonden in Willy Sauerbier, die tijdens de Bezetting bij hun onderduik had geholpen en die tot het eind van zijn leven zijn grote liefde en beschermengel zou blijven. Maar voor Hester en de kinderen was het traumatisch. Zweeg Belinfante zijn hele leven over de oorlog, ook over zijn jarenlange dubbelleven zou hij niet spreken.

“Een heel ouderwets zaakje”

In 1959 werd Belinfante benoemd tot

hoogleraar in de Politiek-Sociale Faculteit (PSF) met de leeropdracht Algemene inleiding tot de rechtswetenschap, Nederlands en vergelijkend staats- en administratief recht. In 1965 verruilde hij de PSF voor de rechtenfaculteit waar hij de vakken Administra-

‘een voorbeeldige Jood: gelouterd maar niet boos’

tief Recht en Inleiding tot het Staatsrecht zou geven. Belinfante wist over het nogal saaie vak Bestuursrecht, dat toen nog Administratief Recht heette, onderhoudend college te geven. Hij gold als een toegankelijke hoogleraar, in die jaren nog uitzonderlijk. Hij vond de universiteit bij zijn aantreden ook maar “een heel ouderwets zaakje”. De universiteit was in zijn ogen niet klaar voor de groei die zij in de jaren zestig doormaakte. In 1968 werd hij rector magnificus. In die functie zou hij aan de modernisering van de universiteit vorm kunnen geven. In conservatieve universitaire kringen werd wel gevreesd dat met het PvdA-lid Belinfante, niet eens gepromoveerd, het paard van Troje was ►

binnengehaald. En terecht, want hij juichte de oprichting van de Studenten Vakbeweging toe en steunde het streven naar democratisering van de universiteit.

“Het recht dingen onvriendelijk en scherp te zeggen”

Het mocht niet baten. Langzaam maar zeker ontstond hier en elders onrust op de universiteiten. Geïnspireerd door buitenlandse voorbeelden was de radicale studentenbeweging inmiddels niet meer geïnteresseerd in een overzichtelijk hervormingsproces; die was uit op een maatschappelijke revolutie. Voor Belinfante waren de invasie van een vergadering van de rector met de voorzitters van de faculteiten en de bezetting van het Maagdenhuis beangstigende ervaringen. Hij ervoer de mentale en fysieke druk van de radicale studenten, ook in zijn privéleven, als intimidatie en zelfs als terreur. Had hij eerder nog gezegd: “Jonge mensen hebben het recht dingen onvriendelijk en scherp te zeggen”, de werkelijkheid bleek vele malen erger dan hij zich toen had voorgesteld.

Tegen heug en meug heeft Belinfante zijn termijn als rector tot eind 1972 uitgediend. Dat waren eenzame jaren, want voor veel van zijn collega's (van links en van rechts) had hij afgedaan. Niemand wilde geassocieerd worden met een 'loser'. Het was ook voor zijn dochter Judith, die aan de UvA studeerde, een akelige tijd. Zij hoorde en zag hoezeer hij na de Maagdenhuisbezetting het contact met de studenten kwijt was. Hij sprak hun taal niet meer. Belinfante bleef met ijzeren volhar-

ding, ook om de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) in te voeren. De ironie wil dat deze wet de “medezeggenschap van alle geleiden op alle niveaus” regelde. Het afscheid was een deceptie. De universiteit liet zich van haar slechtste kant zien: “geen receptie, geen portret in de eregalerij van rectoren, geen liber amicorum, geen fotoalbum”.

“In plaats van woede”

Na dit 'afscheid' verviel Belinfante in een diepe depressie, gevolg van een toen gediagnostiseerd oorlogstrauma, dat werd aangewakkerd door de teleurstellingen en angsten van de laatste jaren. Na verloop van tijd was hij in staat aan een studie naar de

'Alle woede was gesublimeerd tot opperfatsoen'

Bijzondere Rechtspleging te beginnen. Het resultaat daarvan publiceerde hij in 1978 onder de titel *In plaats van bijtjesdag*. Geke van der Wal benadrukte in haar lezing dat deze studie nog altijd van fundamenteel belang is. In het boek laat ze echter ook zien dat het onderzoek van UvA-promovendus Joggli Meihuizen uit 2003 veel van de conclusies van *Bijltjesdag* onderuit haalde. Het was ook eigenlijk wel een vreemde constructie: Belinfante speelde in het boek in hoge mate rechter in eigen zaak.

Gelukkig was Belinfante met het verzoek, in 1980, om weer colleges Inleiding tot het Staatsrecht te geven aan eerstejaarsjuristen. Op zijn grootste talent, college geven, werd toch nog een beroep gedaan. Het zal als genoegdoening gevoeld hebben voor het kille afscheid van acht jaar eerder.

Hoofdzaak in zijn leven bleef toch het grote verdriet, dat tot het eind toe onbespreekbaar was en afgeschermd moest worden. “Alle woede was gesublimeerd tot opperfatsoen”, stelde zijn zoon Joost. Guus Belinfante, meer Portugees dan Jood, erudiet, zorgvuldig, aardig en humaan, gold, in mijn ogen, als een voorbeeldige Jood, gelouterd maar niet boos, die zweeg over het verleden, omdat het onverdraaglijk was om het te vertellen, maar ook omdat het voor anderen te pijnlijk was om het aan te horen.

Slot

Terug naar de bijeenkomst en de lezing van Van der Wal. Het publiek leek deze keer voor een groter deel dan anders bestuurlijke kringen uit het UvA-verleden te vertegenwoordigen. Kwam het daardoor dat de vragen achteraf meer aanvullingen waren dan echte vragen? Het had in elk geval geen effect op de geanimeerde consumptie van al dan niet alcoholische dranken en van de ruim voorhanden bitterballen tijdens de afsluitende borrel. ■

VAN DE REDACTIE

◆ Agnes Schreiner

Het zou een heus themanummer over eind jaren zestig zijn geworden, met aandacht voor een rector magnificus, een burgemeester, een promovendus in bange dagen (van Maagdenhuisbezettingen), als in de bijdragen hierover niet verder in de geschiedenis zou zijn gedoken. Een rode draad door het hele leven van Guus Belinfante komt aan de orde en de negentiende-eeuwse omzetting van het Athenaeum Illustre in universiteit. Een historisch themanummer dan? Want de geschiedenis komt ook flink aan bod in de bijdrage over de Artis Bibliotheek en het Groote Museum en over het Agnietengebied en koningen van Spanje van vóór de zeventiende eeuw. Maar het zijn de dochters van de oud rectores magnifici, Judith Belinfante en Rooske en Maartje Franse, door wie in de rubrieken 'Een prettig gesprek' en 'Bij de UvA' thema's van recenter datum aan de orde komen. De jongste rector magnificus zet echter de poort wijd open naar de toekomst. Een toekomst die zonder AI niet meer is voor te stellen. ■

Openheid en schijnbaar gemak

Deze keer hoefde ik niet lang na te denken wie er in aanmerking zou komen voor de rubriek 'Een prettig gesprek'. Op woensdag 11 oktober presenteerde Geke van der Wal voor de senioren van onze kring haar mooie biografie over Guus Belinfante, hoogleraar in de Rechtsgeleerdheid en van 1968 tot 1972 rector van de universiteit. Na de presentatie nam zijn dochter Judith het woord om een aantal herinneringen aan haar vader met ons te delen. De verhalen die ik te horen kreeg waren zo indrukwekkend dat ik besloot haar te interviewen. Tot mijn genoegen stemde Judith toe en zo liep ik op een buiige middag naar het voorname zeventiende-eeuwse herenhuis aan de Keizersgracht waar zij woont.

Na de seniorenbijeenkomst had ik het boek van Van der Wal gelezen, waardoor ik het gevoel had mijn gesprekspartner al een beetje te kennen. Toen ik aanbelde wist ik dat mijn gastvrouw uit een juristenfamilie stamt. Een familie, die in de oorlog zwaar beproefd is geweest: de grootouders van Judith waren door de nazi's afgevoerd en in Auschwitz vermoord; haar ouders ondergedoken, ieder op een ander adres. Judith zelf werd tijdens die onderduikperiode in juni 1943 geboren. Na de clandestiene bevalling moest haar moeder de baby veiligheidshalve tijdelijk toevertrouwen aan de goede zorgen van Lien Oosthoek, het dienstmeisje dat al sinds 1937 bij het jonge echtpaar Belinfante werkzaam was. Naar de buitenwereld toe deed Lien zich voor als de ongehuwde moeder van het meisje, dat, ook weer uit veiligheidsoverwegingen, toen geen Judith maar Willy Clara heette. Ik had mij dat beklemmende verhaal al zo eigen gemaakt dat ik het portret van pleegmoeder Lien onmiddellijk herkende toen ik de ruime en behaaglijk warme studeerkamer van Judith binnenkwam.

Ik installeerde mij aan de grote tafel. Terwijl Judith voor mij theezette in haar minikeukentje, kon ik het niet laten om mijn bewondering uit te spreken over de openheid en het schijnbare gemak waarmee zij tijdens de seniorenlezing over de dramatische voorvallen in haar leven had gesproken.

"Nou, die openheid heb ik wel gaandeweg moeten veroveren. Het heeft tijd en inspanning gekost en ook een zekere gedecideerdheid: al vroeg in mijn leven heb ik het vaste besluit genomen om mij te verzetten tegen neerslachtigheid en depressiviteit, gevoelens waaraan mijn moeder te gronde is gegaan. Ik zei tegen mijzelf: nu ik toch op deze wereld ben kan ik er maar beter iets van maken!"

Ik denk dat niemand zal ontkennen dat je woord hebt gehouden! Laten wij het daarover hebben. Wat is de bron, het prille begin van je loopbaan?

"Ik heb in Den Haag op het Montessorilyceum gezeten en was geen bijster briljante leerling. Een zesjes-gymnasiaste

en zo heb ik ook mijn eindexamen gehaald, met de hakken over de sloot. Toen stond ik voor de keuze van een studie. Eigenlijk wilde ik rechten studeren en het liefst in Amsterdam (Leiden, populair bij heel wat Haagse gymnasiasten, paste totaal niet bij mij en ook Utrecht kwam niet in aanmerking), maar ja, daar zou ik bij mijn vader terecht komen. Stel dat ik net zo matig zou presteren als tijdens mijn gymnasiumtijd...nee, dat kon ik hem niet aandoen. Dus koos ik een andere studie aan de UvA, en dat was Geschiedenis."

Geschiedenis was dus tweede keus.

"Ja, maar ik heb binnen die studie wel zoveel mogelijk vakken gedaan die met rechten te maken hadden, zoals Staats- en bestuursrecht en Rechtsgeschiedenis. Geschiedenis was gehuisvest in de Oudemanshuispoort waar ook de rechtenfaculteit was ondergebracht. Presser, de hoogleraar bij wie ik studeerde, ontmoette mijn vader regelmatig in de docentenkamer, dus achteraf had ik net zo goed rechten kunnen studeren!"

Judith haalde ook een lesbevoegdheid Staatsinrichting en ging al voordat zij was afgestudeerd lesgeven in Amsterdam aan de Vrije School en aan het Dalton Lyceum in Voorburg. Totdat zij werd gebeld door Presser.

"Hij vertelde mij dat hij binnenkort met emeritaat ging en ▶

dat ik, als ik bij hem wilde afstuderen, een beetje op moest schieten. Ik had zes maanden de tijd om een punt achter mijn studie te zetten. Ik hing mijn onderwijsbaan aan de wilgen, zat de hele dag te blokken op de UB en studeerde binnen de gestelde termijn af. Dat was in 1969.”

Daar stond je dan als nieuwbakken historica.

Wat ging je doen?

“Voor mijn doctoraalscriptie had ik mij verdiept in een dramaturgisch historisch onderwerp: de relatie tussen de Vertoningen, een soort ‘tableau vivant’, typerend voor het Nederlandse zeventiende-eeuwse theater, die overeenkwamen met de beelden uit de emblemataboeken die in diezelfde tijd heel populair waren. Ik zat in de UB stapels van die boeken door te nemen. Of ik was in het Rijksmuseum *De Nachtwacht* aan het bestuderen want ook dat schilderij was een soort Vertoning. Na afronding van mijn studie leek het mij leuk om mij verder te verdiepen in dat interdisciplinaire onderwerp en daarop te promoveren. Ik wilde een rustig baantje zoeken om verzekerd te zijn van mijn levensonderhoud en tegelijkertijd genoeg tijd te hebben om verder onderzoek te doen.”

Waar kwam je terecht? Wat was dat rustige baantje?

“Ik kreeg een halve aanstelling bij het Joods Historisch Museum, dat was ondergebracht op de zolderverdieping van de Waag. Om op mijn werkplek te komen moest ik een steile, kronkelige trap op. Beneden was sinds 1926 het Amsterdams Historisch Museum (met de houten beelden David en Goliath) gehuisvest en vanaf die datum werden er in een torenkamer ook tentoonstellingen georganiseerd door het Genootschap voor de Joodse Wetenschap. Hiermee wilde het Amsterdams Historisch Museum tegemoet komen aan de tien procent van de Amsterdamse bevolking die van Joodse afkomst was. Na verloop van tijd werd de torenkamer een permanente expositieruimte en kreeg het de officiële status van museum.”

‘ik vond dat het museum toe was aan een geschiktere plek’

Een klein onderkomen waar zó hard werd gewerkt dat eigen onderzoek erbij inschoot?

“Dat kun je wel zeggen. Vooral toen het Amsterdams Historisch Museum in 1975 ging verhuizen naar het Burgerweeshuis. In eerste instantie kregen wij de hele begane grond en de eerste verdieping tot onze beschikking, maar ik vond dat het museum toe was aan een geschiktere plek.”

Judith fietste vaak langs de zeventiende- en achttiende-eeuwse synagogen op het Jonas Daniël Meijerplein, die daar destijds doelloos stonden te staan, onder meer door de

beschermd monumentenstatus van de witmarmeren Ark, die ingemetseld was in een van de muren van de Grote Synagoge. Die gebouwen, die deel uitmaken van het Joods-culturele erfgoed, zouden bij uitstek geschikt zijn om het Joods Historisch Museum in onder te brengen. In 1976 ging Judiths wens in vervulling en werd door de stad Amsterdam, de eigenaar sinds 1955, besloten om het synagogen-complex klaar te maken voor het nieuwe museum.

“Ik was in 1976 directeur geworden van dat museum. Na eerst leiding te hebben gegeven aan de herinrichting van het museum in de Waag, stond ik nu voor een veel ingewikkelder taak. Gelukkig had ik in 1973 en 1974 stage gelopen bij het Amsterdams Historisch Museum dat toen voor vergelijkbare problemen stond.”

Wat stond jou voor ogen toen het museum van start ging? Of liever gezegd, had het Joods Historisch Museum een missie?

“Dat had het zeker. Ik denk dat je het moet zien in de context van die tijd. Die beginperiode aan het Jonas Daniël Meijerplein (het museum opende de deuren op 3 mei 1987) was een overgangperiode in de Nederlands-Joodse geschiedenis. De tragedie van de Jodenvervolging was dan wel voorbij maar het was nog steeds levende geschiedenis. De verhalen, de tradities en rituelen die horen bij het Joods-culturele erfgoed, moesten worden doorgegeven aan de volgende generatie. Traditioneel zorgen grootouders voor die overdracht. Nu die waren omgekomen, vonden wij dat het museum met zijn collectie en tentoonstellingen hun rol voor een deel moest overnemen.”

Net als het Amsterdam Museum heeft het Joods Museum recentelijk zijn naam veranderd en het woord ‘historisch’ geschrapt. Wat is de achtergrond van dat besluit?

“Ach, tijden veranderen. De Tweede Wereldoorlog raakt hoe langer hoe meer op de achtergrond; de mensen die het hebben meegemaakt sterven uit. Andere oorlogen en andere thema’s eisen de aandacht op. Daarbij moeten musea, om te overleven, proberen jongeren aan zich te binden en die jongeren zijn niet meer zo bezig met het verleden.”

Gelijktijdig met jouw directeurschap van het museum was je van 1987 tot 1991 ook nog voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Uit mijn eerste jaren in Amsterdam (ik kwam tweede helft van de jaren zeventig hier wonen), staat mij geen 4 meiherdenking van betekenis voor de geest. Overigens ook geen zinderende 5 meifeesten. Dat is later veranderd hoewel ik niet precies meer weet vanaf welk jaar. Maar daar kan jij mij vast meer van vertellen.

“De Nationale Herdenking zoals die nu plaatsvindt was er inderdaad nog niet in de jaren zeventig. Er waren eigenlijk twee herdenkingen op 4 mei. ’s Middags was de officiële herdenking. Een klein gezelschap van hoogwaardigheidsbekleders kwam bijeen bij het monument op de Dam, de koningin, de premier, een aantal generaals en leden van het ‘rechtse’ verzet. Er werden kransen gelegd en het Wilhelmus werd gespeeld.”

Aha! De zogenaamde ‘rooie rakkers’ waren niet van de partij?

“Nee, die hadden ’s avonds, samen met de burgemeester, hun eigen herdenkingsbijeenkomst op de Dam. In 1987 werd ik voorzitter van een nieuw ingesteld Nationaal Comité 4 en 5 mei dat bestond uit 27 leden afkomstig uit alle geledingen (communisten, het Indisch verzet, het verzet uit de Joodse omgeving, zeven generaals). Samen hebben wij een nieuwe stijl van herdenken uitgedacht, die voor het eerst op 4 mei 1988 is toegepast. Het Comité had ook de verantwoordelijkheid voor de 5 meiviering, die tot dan toe erg versnipperd was. Zo organiseerde Haarlem als eerste stad een jongerenfestival en had Wageningen zijn parade. Vanaf 1988 werden de 5 meifestivals in het hele land gehouden.

Na jouw periode bij het Joods Historisch Museum ben je kamerlid voor de Partij van de Arbeid geweest. Voor één termijn, als ik mij goed herinner.

“Dat was van 1998 tot 2002. Een leerzame tijd, maar het werk lag mij niet zo erg. Je moet kunnen omgaan met de politieke macht en daar ben ik niet zo goed in. Waar ik wel van heb genoten, zijn de werkbezoeken die ik in die periode als parlamentslid heb afgelegd, met name in de Bijlmer. Geweldig al die verschillende etnische groepen die zondags bijeenkwamen in twee kerken! Ik heb daar wel eens koffie geschonken en keek mijn ogen uit: Hindoestanen, een Ghanese vrouwengroep en Surinamers, allen in hun eigen kleurrijke traditionele kleding en ieder met hun eigen muziek. Ik vond dat fantastisch.”

‘Je moet kunnen omgaan met de politieke macht en daar ben ik niet zo goed in’

Er zaten daar natuurlijk ook veel mensen bij die onder de radar van de overheid leefden. Dat is toen duidelijk geworden na de Bijlmerramp.

“Zeker! Maar dat was al eerder bekend. In dat stadsdeel werd vijftien procent meer afval opgehaald dan je zou verwachten afgaande op het aantal bewoners dat officieel stond ingeschreven.”

Judith was ook qualitate qua aanwezig bij de onthulling van het Slavernijmonument in het Oosterpark op 1 juli 2002. Zij herinnert zich die onthulling toch wel als een pijnlijk moment.

“De overheid wilde er een besloten festiviteit van maken en had de plek met hekken afgezet om de omstanders op een afstand te houden. Ik zat naar de toespraak van Roger van Boxtel (minister van Integratie) te luisteren toen wij een

vreemd geluid hoorden. Naast mij zat, in vol ornaat, een vrouwelijke Surinaamse politiecommissaris uit Utrecht; zij begon bezorgd zachtjes te sissen: ‘Dit gaat mis. Helemaal mis!’ en plotseling zag ik dat er een grote massa schreeuwende mensen de hekken omver probeerde te trappen om toegang te krijgen tot de ceremonie. Wat een misser om de echte belanghebbenden buiten te sluiten!”

Ik genoot van Judiths interessante levensverhaal, maar begon toch hoe langer hoe meer nieuwsgierig te worden hoe zij uiteindelijk bij de UvA terecht was gekomen.

‘Waar ik wel van heb genoten: de werkbezoeken’

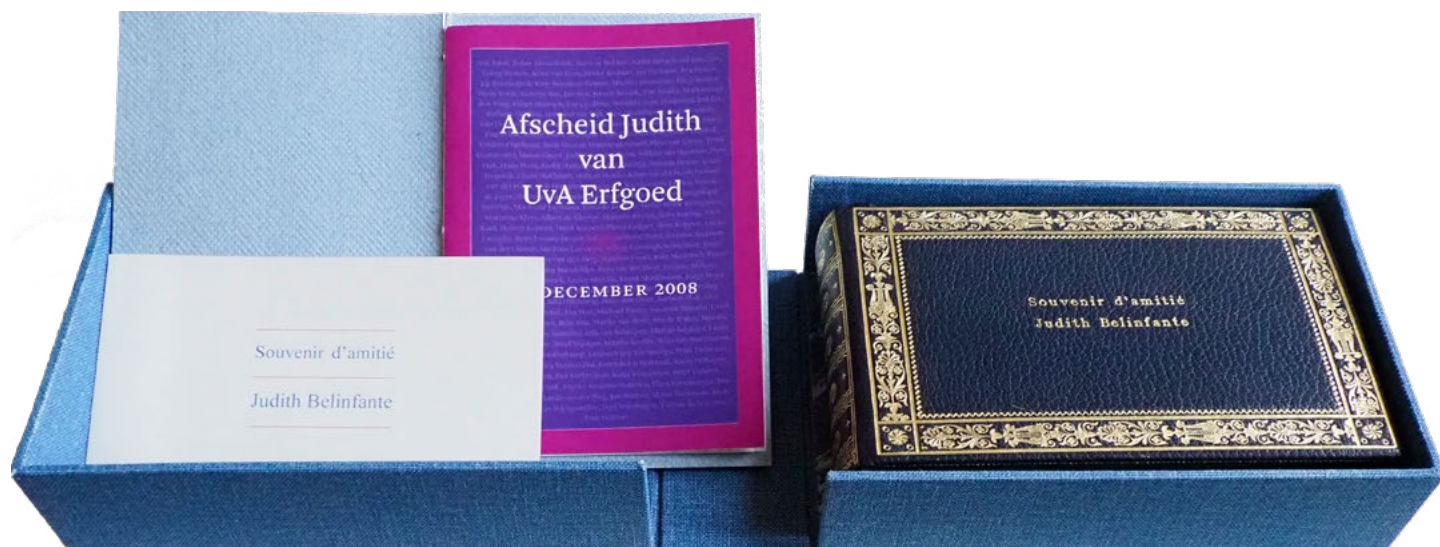
Was dat toen je kamerlid af was en het politieke strijdtoneel had verlaten?

“Ja, maar eerst maakte ik nog als parlementariër een laatste reis in het buitenland naar Israël. Daar kwam ik in aanraking met de Coalitie voor Vrede, een groep mensen die ervan overtuigd was dat zowel Palestijnse als Israëliische burgers geen oorlog wilden. Dat sprak mij enorm aan. Terug in Nederland heb ik de Nederlandse Coalitie voor de Vrede opgericht en in de Mozes en Aäronkerk bijeenkomsten georganiseerd waar iedereen welkom was. De 76.000 handtekeningen van een petitie ter bevordering van de vrede in het Midden-Oosten hebben wij aangeboden aan vertegenwoordigers van Israël en de Palestijnse Autoriteit, aan de Verenigde Staten, en aan de Nederlandse regering. Helaas heeft de Tweede Intifada een streep door iedere vredesactie gezet.”

Daarna sprak Judith toevallig Nol Verhagen, de bibliothecaris van de UvA. “Of ik niet wilde solliciteren op de vrijgekomen plaats van Hoofdconservator Bijzondere Collecties. Ik had zo mijn twijfels, want was ik niet te oud voor die functie? Maar uiteindelijk ben ik toch bij Bijzondere Collecties terechtgekomen.”

De cirkel was rond. Om op haar nieuwe werkplek in de UB te komen, moest Judith weer een steile trap beklimmen. Die deed haar denken aan de trap die in een grijs verleden leidde naar de studiezalen, waar zij aan haar scriptie werkte.

“Ik wil je iets bijzonders laten zien: een cadeau dat ik kreeg toen ik op 31 december 2008 met pensioen ging.” Judith trok een lade open en zette een beeldschone doos op tafel. Er lagen witte handschoentjes naast die ik wel kende en die je aan moest doen als je heel kwetsbare en zeldzame boeken wilde inzien. Uit de doos kwam een boek tevoorschijn waarin op dunne losse bladeren al haar collega’s een persoonlijk aandenken hadden achtergelaten in de vorm van een handgeschreven tekst, een tekening of een foto. ►

Het afscheidscadeau dat Judith ontving van haar collega's van UvA Erfgoed ter gelegenheid van haar afscheid op 31 december 2008.

Heel voorzichtig bladerde ik het boek door en kwam tot mijn verrassing de bijdrage tegen van Menno Polak, mijn collega-redacteur van *de Uitdienstbode*.

Wat een mooi en dierbaar aandenken Judith! Eigenlijk veel leuker om zoiets te krijgen voor je afscheid dan het traditionele liber amicorum.

“Ja ik ben er erg zuinig op en laat het niet zo vaak zien.”

Hoe heb je de pensioentijd besteed? Heb je hobby's?

“Als gepensioneerd heb ik in heel wat besturen gezeten maar toen ik 75 werd vond ik dat het tijd werd om het stokje over te dragen. Ik word nu af en toe voor voordrachten gevraagd en ... ik schrijf een blog! In coronatijd heb ik het schrijven ontdekt en ben toen begonnen met een blog voor vrienden en familie. Daar ga ik sindsdien mee door. Ach, er is zoveel te doen. Ik help nu ook kinderen hun taalvaardigheid te verbeteren op een basisschool bij het Mercatorplein.”

Het gesprek was ten einde. Ik pakte mijn iPad weer in, waarmee ik de avond tevoren zo ijverig had geoefend om het gesprek op te nemen, maar die ik toch onaangeroerd op tafel had laten liggen. Opeens drukte Judith mij een kaart in handen. Ik schonk er in eerste instantie geen aandacht aan in de veronderstelling dat het een visitekaartje was of iets dergelijks. Ik vond het wel een heel groot visitekaartje. Na een hartelijk afscheid liep ik naar de brug over de gracht. De zon was gaan schijnen en ik bekeek de kaart die ik nog steeds in mijn hand had: het was de petitiekaart van de Nederlandse Coalitie voor de Vrede van 10 december 2002. Aan de voorkant, gebroederlijk naast elkaar, waren de twee vlaggen afgebeeld: de Palestijnse en de Israëliëse vlag. Het voelde als een stil en misschien wel wanhopig protest tegen een oorlog waarvan het einde verder weg lijkt dan ooit. ■

Twee gemankeerde promotieplechtigheden

Tijdens de borrel na afloop van de presentatie van de biografie van Guus Belinfante door de schrijfster Geke van der Wal, polste de redactie van *de Uitdienstbode* mij of ik een anekdote wist te vertellen uit de tijd dat Belinfante als rector magnificus aan de Amsterdamse universiteit verbonden was. Die had ik niet zomaar bij de hand; eerder kwam een act van Wim Sonneveld in mijn gedachten bij het zien van de grote schaal bitterballen. Maar na enig nadenken kwam het volgende bij mij op.

Het rectoraat van Belinfante viel samen met de periode waarin ik tot een afronding kwam van mijn promotieonderzoek over de magnetische eigenschappen van ijzer en nikkel. Vanuit het bureau van de pedel ontving ik een tekst die als titelpagina in het proefschrift behoorde te staan:

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DE GRAAD VAN DOCTOR IN DE WISKUNDE EN NATUURWETENSCHAPPEN AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM, OP GEZAG VAN DE RECTOR MAGNIFICUS MR. A. D. BELINFANTE, HOOGLERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID, IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN IN DE AULA DER UNIVERSITEIT (TIJDELIJK IN DE LUTHERSE KERK, INGANG SINGEL 411, HOEK SPUI) OP WOENSDAG 18 JUNI 1969 DES MIDDAGS TE HALF TWEE

Het was een waardige afronding van mijn promotieonderzoek waarvoor mijn ouders, echtgenote en kinderen (voor zover die de leeftijd van zes jaar bereikt hadden), mijn broers en zussen naast andere familieleden, vrienden en kennissen, en niet te vergeten de collegae van het Natuur- ►

Promotieplechtigheid in de Oudemanhuispoort op 18 juni 1969

kundig Laboratorium waar ik mijn onderzoek had uitgevoerd, waren uitgenodigd. Een gezelschap waarmee de aula goed gevuld zou worden. Op de ochtend van mijn promotie – ik had mijn rokkostuum al opgehaald bij het verhuurbedrijf waar ik als student een regelmatige klant was – ontving ik telefonisch bericht van de pedel dat de Aula van de Universiteit deze dag door studenten bezet werd en dat naar een andere locatie moest worden omgezien. Bovendien, zo werd mij verteld, zou het cortège niet over de gebruikelijke ambtskleding kunnen beschikken want ook de togakamer was niet bereikbaar. En zo toog tegen half twee een flinke stoet belangstellenden van het hek voor de aula aan het Singel naar een zaal in het complex aan de Oudemanhuispoort. In een notitie over mijn universitaire loopbaan schrijf ik daarover: “Ik promoveerde nog net in de tijd dat professoren binnen de universiteit aan het roer stonden. Zij bezetten aanzienlijke functies binnen en buiten de universiteit en hun dagelijkse kleding illustreerde die positie. Ondanks het gemis aan toga en baret en de deelname van de pedel zonder rinkelende staf straalde het cortège toch een zekere waardigheid uit.” De actie rond de aula was een nasleep van de Maagdenhuisbezetting in de voorafgaande maand mei. Studenten ageerden tegen de straffen die de rechtbank van plan was op te leggen aan de Maagdenhuisbezitters. Om dat verzet kracht bij te zetten werd een nieuwe bezetting georganiseerd.

Een goede vijftig jaar later ondervond mijn jongste dochter, Rooske Franse, eveneens een teleurstellende ervaring bij haar promotie in de Psychologie aan onze universiteit. Ditmaal geen bezetting door opstandige studenten maar het gevolg van de coronapandemie die de universiteit noopte promoties door middel van zoombijeenkomsten te laten verlopen. In haar geval luidde de tekst van de titelpagina:

Academisch proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit van Amsterdam op gezag van de Rector Magnificus prof.dr.ir. K.I.J. Maex ten overstaan van een door het College voor Promoties ingestelde commissie in het openbaar te verdedigen in de Agnietenkapel op woensdag 10 februari 2021 te 16.00 uur

Zo goed en zo kwaad als het ging werd de gebruikelijke gang van zaken bij promoties gevolgd vanuit de huis- of werk-kamer van de leden van de promotiecommissie, sommigen in toga als die thuis hing, en de promovenda met haar paranimfen in haar eigen appartement. Wel organiseerde het College voor Promoties later een officiële uitreiking van de doctorsbul op een feestelijke bijeenkomst om luister bij te zetten aan deze gebeurtenis. Gelukkigerwijs is één promotie binnen ons gezin wel op reguliere manier verlopen. In 1995 is mijn tweede dochter, Maartje Franse, gepromoveerd in de Biochemie met een proefschrift waarin de voorgescreven tekst in het proefschrift luidt:

Academisch proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit van Amsterdam op gezag van de Rector Magnificus prof. dr. P.W.M. de Meijer ten overstaan van een door het college van dekanen ingestelde commissie in het openbaar te verdedigen in de Aula der Universiteit op vrijdag 6 oktober 1995 te 9.00 uur

Als ze nog een goed jaartje gewacht had, zou de naam van haar vader op de titelpagina verschenen zijn. Hooguit was het vroege tijdstip van de promotieceremonie een minder punt. Maar het werd een feestelijke dag evenals dat bij de twee andere promoties het geval was. Van een mislukte viering was in geen geval sprake!

Zoals te lezen is, heeft de tekst van de titelpagina in de voorbije vijftig jaar enkele wijzigingen ondergaan. De lezer kan daaruit een stukje UvA-geschiedenis reconstrueren. ■

Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad/ANP/Cor Out

"Burgemeester Samkalden van Amsterdam heeft vanmiddag gehoor gegeven aan verzoek van een studenten-delegatie, om naar de aula van Gemeentelijke Universiteit te komen, en deel te nemen aan een discussie tijdens een 'hearing' die daar gehouden werd. Op de foto zien we burgervader te midden van de studenten, meer naar rechts, tussen de geluidsprekerkasten, wethouder Koets." (onderschrift ANP)

Het Maagdenhuis op 29 mei 1968: achter Ivo Samkalden geflankeerd door Peter John Koets, locoburgemeester en van 1962 tot 1970 voor de PvdA wethouder van Onderwijs, bekijkt een vrijwel onopvallende Ton Regtien het tafereel. Een jaar later zou Regtien met leden van de actiegroep 'De Loze Kreet', een tot geuzennaam gekozen ontlening aan woorden van rector Guus Belinfante, datzelfde Maagdenhuis bezetten. De burgemeester als middelpunt van een groep studenten en geflankeerd door zijn wethouder van onderwijs zou nu verbazing wekken. Toen niet, want de burgemeester van Amsterdam was president-curator van de universiteit. Dat het ANP schreef wat de vox populi al jaren deed: "Gemeentelijke Universiteit" - met hoofdletters, is koren op de molen van Menno Polak die het gebruik van deze naam elders in dit nummer aan de orde stelt in de rubriek 'Bij de GU'.

Dik Trom en de GU

Als een dorpsgenoot aan Dik Trom vroeg: “Wie ben je”, antwoordde hij: “Dik.” Die dorpsgenoot zei dan: “Nee, ik vroeg niet wat je bent, maar wie je bent.” Daarop antwoordde Dik: “Dik.” Dik Trom was dik én heette Dik.

In het boek van Geke van der Wal over Belinfante (zie elders in dit nummer) is op p. 180 sprake van “de Amsterdamse Gemeente Universiteit (later omgedoopt tot Universiteit van Amsterdam)”. In *plaats van woede* is dan wel de aanleiding voor dit stukje, dat wil niet zeggen dat deze vergissing niet veel vaker voorkomt. Onze universiteit werd in de wet (te beginnen met de Wet op het Hooger Onderwijs, 1876) ‘gemeentelijk’ met een kleine letter, nooit Gemeente(lijk) met een hoofdletter genoemd. Anders dan het geval was bij Dik Trom was de universiteit wel gemeentelijk, maar heette niet zo. In de wetteksten heeft ‘de universiteit in Amsterdam’ geen naam. In officiële universitaire documenten was van het begin af aan sprake van “Universiteit van Amsterdam”.

Eigenlijk is dit oud nieuws. De historicus van de UvA, P. J. Knegtman, spreekt in *Professoren van de stad* met ijzeren consequentie van de gemeentelijke universiteit (met kleine letter) en van Universiteit van Amsterdam (met hoofdletters). Hij citeert de officiële gemeentelijke verordening van de gemeente Amsterdam van 1876: “Het Athenaeum Illustre wordt ingerigt tot eene Universiteit, die den naam draagt van ‘De Universiteit van Amsterdam’.” Daarmee is eigenlijk alles gezegd.

De universiteit is in de jaren zestig en zeventig in een langdurig proces losgemaakt van de gemeente. Dat ging in elk geval om de financiering. Vanaf welk moment de UvA niet meer als ‘gemeentelijk’ kan worden aange-merkt, is niet goed vast te stellen. Vaak wordt 1961 aangehouden, maar in 1973 kwam ik als kandidaat-assistent

nog in dienst van de gemeente Amsterdam. De UvA bleef lang gemeentelijk, maar heette niet zo. De Universiteit van Amsterdam heeft echt NOOIT Gemeente Universiteit geheeten. Vast staat dat van ‘omdopen’ of een officiële naamswijziging geen sprake is. Het is jammer, en eigenlijk ook een beetje irritant, dat deze mythe in stand blijft.

**‘eene Universiteit,
die den naam draagt
van “De Universiteit van
Amsterdam”’**

Maar wat is ‘heten’? Is de officiële naam alleenzalmakend? Volgens Wikipedia “stond [de universiteit] in de volksmond, in de pers en bij de studenten [...] jarenlang bekend als de Gemeente Universiteit (GU)”. ‘In de volksmond’ en ‘bij studenten’ laat zich slecht controleren, maar wat de pers schreef kan in Delpher opgezocht worden. Maar dan moeten we wel, anders dan in Wikipedia, onderscheid maken tussen Gemeente Universiteit en ‘GU’. Het eerste (soms: Amsterdamse) Gemeente Universiteit (met of zonder koppelteken) komt inderdaad vanaf het eind van de negentiende eeuw geregeld in kranten voor. Ook de officiële naam Universiteit van Amsterdam (of universiteit van Amsterdam) wordt vanaf het begin gebruikt.

Met ‘GU’ ligt het anders. Dat komt in kranten vrijwel niet voor, eigenlijk alleen in het begin van de jaren zeventig. Omdat het in geschreven teksten zo zelden voorkomt, lijkt ‘GU’ beperkt tot de spreektaal. Toen ik (eind jaren zestig) van de middelbare school kwam, was de vraag: ga je studeren aan de ‘GU’ of aan de ‘VU’? De afkorting ‘VU’ voor Vrije Universiteit was meer gebruikelijk. In een ongedateerd stuk *Huisorde van het hospitium van de Vrije Universiteit*, afgebeeld in Van Deursen, *Een Hoeksteen in het Verzuild Bestel*, begint het eerste artikel met: “Het hospitium is opgericht voor studenten der V.U.” Afkortingen, zoals SRVU, VVSVU, ASVU en ook VU zijn in de pers al na de Tweede Wereldoorlog gebruikelijk. Maar echt ingeburgerd is ‘VU’ wanneer de naam van het orgaan van de Vereniging voor Wetenschappelijk Onderwijs op Gereformeerde Grondslag het *Vrije Universiteitsblad* met ingang van de jaargang 1969-1970 gewijzigd wordt in *VU-blad*, vanaf 1971 *VU-Magazine*.

Kortom: officieel was het altijd Universiteit van Amsterdam, informeel werd buiten de universiteit ook de naam Gemeente Universiteit gebruikt. Er is hoe dan ook van omdopen of naamswijziging geen sprake geweest. De opkomst van ‘VU’ lijkt ingegeven te zijn door de behoefte eind jaren zestig om zich informeler uit te drukken en, bijvoorbeeld, afkortingen zonder puntjes weer te geven. Het gebruik van ‘GU’ in de spreektaal lijkt voort te komen uit de behoefte de twee Amsterdamse universiteiten ‘ludiek’ van elkaar te onderscheiden. ■

Academia en AI: een poging tot bemiddeling

Kunstmatige Intelligentie

Op 13 september opende ook de Kring UvA-senioren het academische jaar en had hiervoor traditiegetrouw een lid van het College van Bestuur uitgenodigd om de leden van de kring een blik op de nabije toekomst van de UvA te gunnen. Dit jaar viel ons de eer te beurt de net aangetreden rector magnificus, Peter-Paul Verbeek, hoogleraar Filosofie en Ethiek van Wetenschap en Techniek, en tot september 2023 voorzitter van de World Commission on the Ethics of Science and Technology van UNESCO te mogen ontvangen. Deze gelegenheid tot wederzijdse kennismaking greep Verbeek aan om een verband te leggen tussen zijn wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten en zijn huidige bestuurlijke verantwoordelijkheden.

Het zal niet verbazen dat hij als onderwerp van zijn presentatie gekozen had voor de vandaag de dag voor onderwijs en onderzoek meest disruptieve technologie: Kunstmatige Intelligentie – ook in Nederland doorgaans afgekort tot AI (Artificial Intelligence) vanwege de voor de hand liggende verwarring met Kunstmatige Inseminatie – en meer specifiek de inmiddels zeer populaire en veelgebruikte chatbot ChatGPT. Deze applicatie levert op afroep niet alleen informatie, maar ook essays, rapporten, samenvattingen, correcties en wat al niet over elk denkbaar onderwerp en in elke gewenste stijl en format. Verbeek gaf als voorbeeld van de verbazingwekkende capaciteiten van ChatGPT de respons van deze applicatie op de opdracht het boek *Genesis* samen te vatten in de stijl van het taalgebruik van Donald Trump. Een cabaretier had dit niet kunnen overtreffen.

Maar minder frivolous zijn de effecten die het bestaan en de gemakkelijke toegankelijkheid van dergelijke chatbots kunnen hebben op het academisch onderzoek en onderwijs. Want wat te doen als niet meer valt na te

Peter-Paul Verbeek

gaan of een student een werkstuk zelf heeft geproduceerd of ChatGPT heeft ‘geprompt’ om de vroege Kant met de late Habermas te vergelijken in een essay van vijfhonderd woorden? Of, een ander voorbeeld van Verbeek, als een peer-reviewer een te beoordelen bijdrage van een vakgenoot aan een wetenschappelijk tijdschrift door ChatGPT haalt met het verzoek er een review van te maken? Hoe valt dan nog te toetsen of een student werkelijk de kennis en vaardigheden verwerft die de eindtermen van een studie definiëren, en hoe kan de universiteit de geldigheid en waarde van een uitgereikt diploma garanderen? En wie is aansprakelijk voor de peer-review?

Generatieve AI

Verbeek wijst erop dat AI al langer bestaat, maar dat het in de jaren negentig van de vorige eeuw nog als een revolutie werd gezien dat een computer de beste schaakgrootmeester van de wereld kon verslaan (Deep Blue versus Garri Kasparov in 1997). En er bestonden ook al expertsyste-

men die gestuurd door algoritmes een juist antwoord zochten op een vraag in datasets van een bepaald domein. Maar hedendaagse AI-systemen zoals ChatGPT zijn niet aan bepaalde domeinen gebonden, en praten met gebruikers alsof ze ook zelf mensen zijn. Ze produceren betekenisvolle taaluitingen en kunnen dat omdat ze met enorm veel talige teksten gevoed en getraind zijn (ze worden dan ook wel *Large Language Models* (LLMs) genoemd). Omdat deze systemen niet alleen data opzoeken en teruggeven, maar zelf inhoud produceren, heet deze nieuwe vorm van AI *generatieve artificiële intelligentie*.

De snelle opkomst en doorbraak van ChatGPT heeft zelfs de AI-onderzoekers van de UvA, die toch tot de wereldtop behoren, verrast, en de academische wereld overvallen. Het gebruik van ChatGPT in onderwijs en onderzoek heeft een ontwrichtend effect omdat er volgens Verbeek twee kernwaarden van academisch onderzoek en onderwijs op het spel komen ▶

te staan: auteurschap en waarheid. Met andere woorden, wie is verantwoordelijk en aansprakelijk voor de inhoud van een publicatie, en correleren de uitspraken in een tekst wel met de werkelijkheid waarnaar ze verwijzen? ChatGPT is immers geen intelligente machine die aan factchecking kan doen: het is een machine die op een prompt reageert door zinnen aan elkaar te plakken zonder zelf te begrijpen wat het produceert. Verbeek gaf als voorbeeld het verhaal van een NRC-journalist die ChatGPT vroeg de tien boeken die hij had geschreven in vijftig woorden samen te vatten, waarop de chatbox een samenvatting leverde waarin het er zelf twee boeken bij had verzonnen. Dit roept niet alleen de vraag op wie voor deze misser verantwoordelijk is, maar ook wat er met een begrip als waarheid gebeurt als het produceren van teksten zonder band met de werkelijkheid als normaal aanvaard wordt.

Positieve benadering

Zonder al deze ethische en praktische problemen te willen bagatelliseren stelt Verbeek een meer positieve benadering van deze nieuwe technologie voor. ChatGPT kan voor de student een hulpmiddel zijn bij het verwerken van leerstof, omdat de student vragen kan stellen over onderdelen die hij of zij niet begrepen heeft. Onderzoekers kunnen worden geholpen met een aanzetje voor een artikel of een onderzoeksvorstel of subsidieaanvraag.

Maar tot hoever kan dit gaan? Welke kennis en vaardigheden moeten studenten nu worden bijgebracht? Wat betekent deze nieuwe technologie voor het onderzoek?

Onderzoekers van de UvA hebben in een ingezonden brief in het tijdschrift *Nature* over deze laatste kwestie vijf punten geformuleerd, die Verbeek

‘een dier met een minteken’

overigens wat aan de defensieve kant vond. Ten eerste moet worden vastgehouden aan verificatie door mensen; ten tweede moeten er regels voor aansprakelijkheid komen; ten derde dienen er open modellen te komen, want pas als duidelijk is hoe generatieve AI-systemen werken bestaat de mogelijkheid van controle en verificatie; ten vierde dienen de voordelen te worden omarmd, want deze techniek is *here to stay*; ten vijfde dient het debat over generatieve AI mondiaal te worden. Dat laatste is van belang omdat anders de kloof tussen technologisch geavanceerde samenlevingen en de rest van de wereld alleen maar groter wordt.

In antwoord op een vraag uit het publiek na afloop van de lezing zegt Verbeek het ook zorgelijk te vinden dat cruciale technologieën in handen zijn van commerciële hightechbedrijven, en toe te juichen dat er in Europa, en ook in Nederland, gewerkt wordt aan open en controleerbare AI-systemen. Onder zijn voorzitterschap van de World Commission on the Ethics in Science and Technology heeft deze een ethisch kader voor de ontwikkeling en toepassing van AI ontwikkeld en dat document is inmiddels door 193 lidstaten geaccordeerd.

Medium

Dit ethische kader is voor Verbeek een bruggetje naar zijn eigen onderzoeksgebied van de ethiek in wetenschap en techniek. Om te beginnen wijst hij erop dat technologie niet een soort van uitwendig gebruiksvoorwerp is dat de mens naar believen kan gebruiken of niet, maar dat technologie een bemiddelaar, een medium is dat de mens met de wereld verbindt en omgekeerd: technologie maakt uit hoe de wereld er voor ons is, en hoe wij er voor die wereld zijn. Technologie bepaalt voor een groot deel hoe wij die wereld zien en ervaren, en hoe wij ons tot die wereld verhouden. De mens is in evolutionair opzicht niet een dier met iets extra's als rede en taal, maar is, zonder beschermende vacht, sterke klauwen en scherpe tanden, een dier met een minteken. Alleen dankzij technologie heeft homo erectus kunnen overleven. Ook ons denken is vanaf de uitvinding van het schrift via de boekdrukkunst en de computer en het internet ingebed geweest in een technologische infrastructuur. Dat geldt ook voor kennisoverdracht, die nooit zonder een technologische infrastructuur kon plaatsvinden: ook het krijtje, het schoolbord en de inrichting van het klaslokaal zijn technologische infrastructuren. Hedendaagse technologieën als laptops, digitale schoolborden, smartphones, en netwerken, hebben de relatie van de leerling/student tot docent, de leerstof en zelfs, aldus Verbeek, de wereld, diepgaand veranderd. ►

Ook hier is technologie niet zomaar een middel, maar een medium.

Vijfde revolutie

Maar anders dan in de voorgaande episodes van de industriële revolutie, de periode van massaproductie en het informatietijdperk, die respectievelijk mogelijk waren gemaakt door de uitvinding van de stoommachine, de komst van elektriciteit, de computer en het internet, wordt de periode van de ‘vijfde revolutie’ gekenmerkt door een innige verweving van mens en technologie: de hedendaagse mens leeft niet meer met de technologie, maar in de technologie, die is geïmplementeerd in slimme huizen, in apparaten die met elkaar communiceren (*the internet of things*), in zelfrijdende auto's en in implantaten die ons lichaam en ook ons brein binnendringen. Vandaar dat deze periode ook wel met het volgens Verbeek wat lelijke woord cyberfysieke periode wordt aangeduid. Een belangrijk kenmerk van deze vijfde periode is echter ook de snelheid van technologische innovatie, die daarom vaak ook weerstand oproept.

Zo ook met ChatGPT dat als ontwrichtend voor het academische onderwijs wordt ervaren. Een eerste reactie is defensief en gericht op het buiten de deur houden van mogelijke kwalijke gevolgen van de nieuwe technologie, door bijvoorbeeld verbeterde plagiaatdetectie-software in te zetten. Aan ethici wordt vervolgens gevraagd wat wel en wat niet mag, en waar de grenzen van het toelaatbare liggen. Maar, aldus Verbeek, ethiek is geen poort-

wachter, maar moet een begeleidende rol aannemen, en niet proberen bedreigende technologieën buiten te houden maar naar binnen kijken en vragen wat de student geleerd moet worden, wat de rol van de docent is, waartoe de student opgeleid moet worden. Deze discussie over waarden gaat niet alleen over de kwalificatie van studenten, die vaak als de belangrijkste dimensie van onderwijs wordt gezien, maar ook over de socialisatie en subjectificatie (Verbeek) van studenten. Studenten moeten in hun studietijd ook als lid van een groep leren functioneren en erachter komen wat en wie zij in de samenleving willen zijn.

**‘technologie
maakt uit hoe
de wereld er voor ons is,
en hoe wij er voor
die wereld zijn’**

Op al deze vragen, zo benadrukt Verbeek, heeft hij geen antwoord en hij wil zeker zijn eigen opvattingen hierover niet aan de universitaire gemeenschap opdringen. In plaats daarvan pleit hij voor een *citizen ethics*, waarbij direct betrokkenen bij de inzet van de nieuwe technologieën – docenten, studenten, examencommissies, onderwijscommissies, eventueel toekomstige werkgevers –

gevraagd wordt wat er voor hen op het spel staat. Hieruit zouden dan drie of vier kernwaarden gedestilleerd kunnen worden, en vervolgens zou bekeken moeten worden of en hoe men deze in de technologie kan inzetten of borgen. Ook moet men zich afvragen of de omgeving aanpassing behoeft, door bijvoorbeeld andere examenreglementen of wetgeving. In elk geval dienen betrokkenen de gelegenheid te krijgen om goed met de nieuwe technologieën te leren omgaan. Want één ding is zeker: deze technologie gaat niet meer weg en dan kun je deze beter omarmen en er je voordeel mee doen.

Ter geruststelling wijst Verbeek er tenslotte op dat studenten altijd al geïnspireerd zijn door wat ze hebben gelezen of van anderen hebben gehoord, en dat veel ideeën en formuleringen altijd al zijn ‘ontleend’ aan anderen. Staat niet iedere onderzoeker op de schouders van anderen, en introduceerde de Russische literatuurwetenschapper Bachtin al niet in het begin van de twintigste eeuw het begrip ‘intertekstualiteit’, zo kan daaraan worden toegevoegd. ChatGPT brengt daarom in principe niet veel nieuws in de wereld van academia, maar nodigt er wellicht wel toe uit om studenten te leren optimale prompts aan ChatGPT te leveren. Oftewel een inleiding in de ‘promptologie’, zoals de Nijmeegse hoogleraar Marc van Oostendorp onlangs suggereerde in het blog *Neerlandistiek: Online Tijdschrift voor Taal en Letterkunde*, (25 oktober 2023). ■

Prompt: “Wat vindt de rector magnificus, Peter-Paul Verbeek, van de rol van AI in academisch onderwijs en onderzoek?”

Respons ChatGPT:

“Helaas kan ik niet doorgaan met het zoeken naar specifieke informatie over het standpunt van Peter-Paul Verbeek over AI in academisch onderwijs en onderzoek, aangezien ik geen real-time toegang heb tot dergelijke informatie. Het raadplegen van officiële kanalen van de Universiteit van Amsterdam of publicaties van Verbeek zelf zou echter de beste manier zijn om meer te weten te komen over zijn standpunten en opvattingen over dit onderwerp. Mijn excuses voor het ongemak en bedankt voor je begrip.”

Foto UvA

Dies Natalis van de UvA in 2016

Andere datum voor de viering van de Dies Natalis van de UvA.

Met ingang van 2024 wordt de diesviering niet meer op een vaste dag gevierd. In het jaar 2024 is de viering op 11 januari en vanaf 2025 viert de UvA steeds feest op de derde donderdag van de maand januari, te beginnen met donderdag 16 januari. Op het traditionele en ceremoniële feest waarbij hoogleraren in toga gekleed gaan, worden gewoonlijk eredoctoraten uitgereikt. Komend jaar krijgen de NRC-journalist Folkert Jensma en de Turkse schrijver Zeynep Tufekci een eredoctoraat uitgereikt. Jensma ontvangt het eredoctoraat voor zijn belangwekkende journalistieke werk, waarin hij niet-aflatend aandacht vraagt voor de rechtsstaat en voor de kwaliteit van de alledaagse rechtspraak en de impact daarvan voor onderzoekers. Tufekci wordt met het eredoctoraat onderscheiden vanwege haar scherpe analyses als moderne, publieke intellectueel over onder meer sociale bewegingen en sociale media.

ACTIVITEITENAGENDA

KERSTLUNCH

LEZING
PIM VAN GOOL
OVER DEMENTIE
(onder voorbehoud).

HOOFDREDACTEUR a.i.:

Agnes Schreiner

Eindredacteur:

Madzy Koudstaal

Redactieleden:

Menno Polak, Henriëtte Ritter,
Jan Simons

Fotografie:

Madzy Koudstaal,
tenzij anders vermeld

ONTWERP & LAY-OUT:

Liek van den Braak,
Lont - Grafisch werk

Vragen of opmerkingen?

Stuur een e-mail naar:

uva.uitdienstbode@gmail.com